

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 2 Het geval Phineas Gage

9 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg hoe vanuit de fysiologische benadering van emoties het veranderde gedrag kan worden verklaard: de lichamelijke van de hersenschade kan tot een emotionele stoornis leiden 1
- een uitleg van de fysiologische benadering van emoties van James: lichamelijke als kern van de emotie 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Door het ongeluk zijn de hersenen van Gage beschadigd en is hij niet meer in staat om emotioneel en evenwichtig te reageren. De oorzaak daarvan ligt in een fysiologisch, lichamenlijk, gegeven. De voorwaarden voor het hebben van een lichamenlijk gevoel, zo essentieel voor een emotie, zijn verstoord door de hersenbeschadiging 1
- Volgens James zit de kern van emoties in een lichamenlijk gevoel. Zonder die lichamenlijkheid is er geen sprake van emotie. De lichamenlijke reactie gaat vooraf aan de waarneming of bewustwording van de emotie 1

10 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een argument vóór de stelling dat het geval Phineas Gage de cognitivistische benadering van emoties ondersteunt 1
- een argument tégen de stelling dat het geval Phineas Gage de cognitivistische benadering van emoties ondersteunt 1
- een uitleg van de cognitivistische benadering van emoties: overtuigingen als kern van de emotie 1

Vraag	Antwoord	Scores
	<p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> Phineas Gage is niet meer in staat om zijn emotionele huishouding te ordenen omdat hij een hersenbeschadiging heeft opgelopen. Daardoor kan hij zijn emoties niet meer onder controle houden met behulp van zijn verstand. Dit laat zien hoe essentieel het verstand is om emoties te reguleren en hoe verstrengeld emoties en verstand zijn. In dit opzicht behelst de casus dus een argument voor het cognitivisme Volgens de cognitivisten is lichamelijkheid niet essentieel voor een emotie, we kunnen immers ook boos zijn zonder directe lichamelijke aspecten daarvan. Maar in de casus zien we duidelijk dat de emotionele huishouding van Gage is verstoord door een hersenbeschadiging. Kennelijk is lichamelijkheid essentieel voor het kunnen hebben van een emotie. In dit opzicht vormt de casus dus een argument tegen het cognitivisme In het cognitivisme wordt ervan uit gegaan dat de kern van een emotie redelijk is. Emoties heb je niet zomaar, er ligt altijd een overtuiging aan ten grondslag 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
11	maximumscore 3	
	<p>Een goed antwoord bevat de volgende elementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> de opvattingen van Nussbaum over een volwaardig menselijk leven: situaties op waarde kunnen schatten / goede relaties met medemensen onderhouden een argumentatie dat vanuit de opvattingen van Nussbaum, in het geval van Gage, niet kan worden gesproken van een volwaardig leven een uitleg van wat Nussbaum verstaat onder de evaluatieve lading van emoties: emoties zijn verbonden met waardeoordelen 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
	<p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> Volgens Nussbaum is er sprake van een volwaardig menselijk leven als mensen in staat zijn om situaties waarin ze terecht komen op waarde te schatten. Daardoor is het pas mogelijk om goede relaties met medemensen aan te gaan Door zijn hersenbeschadiging lukt het Gage niet meer om situaties op waarde te schatten en daarmee goede relaties met medemensen aan te gaan. Mensen blijven zelfs uit zijn buurt. Door de beschadiging is de emotionele huishouding van Gage kennelijk niet meer op orde. Vanuit de opvattingen van Nussbaum gezien is daarmee het leiden van een menswaardig leven onmogelijk Onder de evaluatieve lading van emoties verstaat Nussbaum dat emoties altijd verbonden zijn met waardeoordelen waardoor we in staat zijn om situaties met medemensen goed in te schatten 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
12	maximumscore 4	
	Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
	• een weergave van de vijf andere basisemoties die Descartes onderscheidt: vreugde, droefheid, liefde, haat en verwondering	1
	• een uitleg welke van deze emoties een bijzondere plaats inneemt en waarom: verwondering, deze is op kennis en op de geest betrokken	1
	• een argumentatie in hoeverre Descartes een aanhanger genoemd kan worden van de fysiologische emotietheorie: lichamelijke emotie	1
	• een argumentatie in hoeverre Descartes een aanhanger genoemd kan worden van de cognitivistische emotietheorie: geestelijke emotie	1
	voorbeeld van een goed antwoord:	
	• Descartes onderscheidt naast begeerte de volgende basisemoties: liefde, haat, vreugde, droefheid en verwondering	1
	• Verwondering neemt daarbij een bijzondere plaats in omdat deze emotie vooral met kennis te maken heeft en op de geest betrokken is. Dat geldt niet voor de andere vijf basisemoties	1
	• Liefde, haat, vreugde, droefheid en begeerte zijn volgens Descartes lichamelijke emoties en gaan gepaard met veranderingen in het hart en het bloed. Bij liefde en haat bijvoorbeeld gaat de polsslag omhoog en bij andere emoties spelen hart, bloed en de maag weer een belangrijke rol. In dit opzicht kan Descartes een aanhanger van de fysiologische emotietheorie worden genoemd	1
	• Zoals gezegd heeft verwondering volgens Descartes niets met het lichaam van doen, maar alleen met de geest. Als je alleen uit gaat van verwondering als emotie, dan zou je Descartes een cognitivist kunnen noemen	1
	<i>Opmerking</i>	
	<i>Wanneer de vijf andere basisemoties die Descartes onderscheidt niet allemaal worden genoemd, dan geen scorepunt toekennen.</i>	
13	maximumscore 3	
	Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
	• een argumentatie dat Descartes, ondanks zijn fysiologische benadering, een dualist genoemd kan worden: onderscheid tussen verwondering als emotie van de geest en de overige emoties als emoties van het lichaam	1
	• een argument uit tekst 2 van Damasio	1
	• een argument uit tekst 3 van Descartes	1

Vraag	Antwoord	Scores
	<p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Descartes kan op grond van zijn denken over emoties, ondanks zijn fysiologische benadering van begeerte, een dualist genoemd worden. Hij maakt immers een onderscheid tussen verwondering als zuivere emotie van de geest die op kennis betrokken is en de andere vijf basisemoties, waaronder de begeerte, die op het lichaam betrokken zijn 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Dit sluit aan bij een argument in tekst 2 van Damasio waarin wordt gesteld dat bij Descartes het vermogen om te redeneren onafhankelijk van het lichaam kan bestaan. Verwondering heeft bij Descartes immers ook te maken met kennis en redeneren en is daarmee onafhankelijk van het lichaam 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • In tekst 3 beschrijft Descartes de begeerte weliswaar als zuiver lichamelijk proces: bij begeerte is sprake van heftige bewegingen van het hart, waardoor hersenen en spieren van meer zuurstof worden voorzien. Maar dit betreft dan ook een emotie die op het lichaam is betrokken. Dit doet niets af aan het feit dat verwondering als emotie op de geest is betrokken 	1
14	maximumscore 5	
	Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een ontkenning van de mogelijkheid om medelijden te hebben met Phineas Gage vanuit de opvattingen van Aristoteles: ontbreken van het element 'nabijheid' 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een argumentatie naar aanleiding van een correcte toepassing op het geval Phineas Gage van de vier aspecten van medelijden die Aristoteles onderscheidt: onheil, onschuld, kwetsbaarheid en nabijheid (per correcte toepassing van een juist aspect van medelijden 1 scorepunt toekennen) 	4
	<p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Strikt genomen kan ik volgens Aristoteles geen medelijden hebben met Gage, omdat één van de vier aspecten die Aristoteles noemt niet voor komt, namelijk het vierde aspect: de nabijheid van het onheil 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Bij medelijden moeten volgens Aristoteles vier aspecten in het geding zijn: er is onheil in het spel (1); de persoon die lijdt is zelf niet schuldig aan wat hem overkomt (2); het onheil had ook jezelf kunnen treffen (3); het onheil speelt zich in de buurt af (4) <ul style="list-style-type: none"> – In het geval van Gage is er zeker onheil in het spel: zijn ongeluk. – Hoewel Gage werd afgeleid of zich liet afleiden, kun je niet zeggen dat hij schuldig is aan wat hem is overkomen. – Het is voorstelbaar dat iets dergelijks als wat Gage is overkomen, ook mijzelf kan treffen. – Het onheil speelt zich niet in de buurt af, zowel niet qua tijd als qua plaats. 	4

Vraag	Antwoord	Scores
15	maximumscore 2	
	Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg waarom volgens Nietzsche het hebben van medelijden met iemand als Phineas Gage alleen is weggelegd voor mensen met een slavenmoraal 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg van wat het verschil is tussen de slavenmoraal en de herenmoraal: de (slaven)moraal van zwakken die een onaangenaam gevoel willen kwijtraken tegenover de (heren)moraal van mensen die uitgaan van hun eigen kracht 	1
	voorbeeld van een goed antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Het hebben van medelijden met mensen zoals Phineas Gage zou volgens Nietzsche getuigen van een overspannen fantasie. Je verzint dat Gage zich ellendig voelt of last heeft van zijn handicap. Om dat onaangename gevoel kwijt te raken toon je medelijden. Christenen hebben zo'n moraal van de zwakken ontwikkeld: zij hebben deugden als naastenliefde en medelijden in het leven geroepen om het op te nemen tegen mensen die van nature krachtig zijn. Die moraal noemt Nietzsche een slavenmoraal 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Een slavenmoraal is dus een moraal van de zwakken, van mensen die proberen een onaangenaam gevoel kwijt te raken. Mensen die uitgaan van hun eigen natuurlijke kracht en geen verkeerde fantasieën ontwikkelen op basis van angst, hebben een herenmoraal 	1
16	maximumscore 4	
	Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg van waarom volgens Nietzsche medelijden egoïstisch is: medelijden komt voort uit het willen kwijtraken van een onaangenaam schuldgevoel dat ontstaat bij het zien van het leed van anderen 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een toepasselijk en concreet hedendaags voorbeeld 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een argumentatie in hoeverre de kandidaat het eens is met Aristoteles 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een argumentatie in hoeverre de kandidaat het eens is met Nietzsche 	1

Eindexamen havo filosofie 2012 - II

havovwo.nl

Vraag	Antwoord	Scores
	voorbeeld van een goed antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none">• Medelijden is volgens Nietzsche egoïstisch omdat het een onaangenaam gevoel is dat ontstaat als iemand anders pijn heeft. Ook de medelijdende voelt pijn bij de aanblik van de ander. Om dat gevoel van de eigen pijn kwijt te raken, toont de medelijder medelijden. Dat is in wezen egoïstisch	1
	<ul style="list-style-type: none">• Ik voel het meest voor de opvatting van Aristoteles. In een goede samenleving zijn mensen op elkaar betrokken en geven ze om elkaar. Die betrokkenheid ontstaat doordat mensen zich in elkaar verplaatsen wanneer er onheil is of er een ramp plaatsvindt	1
	<ul style="list-style-type: none">• Ik ben het niet eens met Nietzsche dat mensen altijd medelijden hebben vanuit een schuldgevoel. Door anderen te helpen met geld of met concrete hulp toon je eerder medemenselijkheid dan een schuldgevoel. Met het feit dat je elkaar helpt of medelijden toont, is niets mis en het kan niet worden afgedaan als egoïstisch	1
	<ul style="list-style-type: none">• Bijvoorbeeld als er een aardbeving heeft plaatsgevonden in een bepaald deel van het land (zoals in januari 2010 in Haïti) en jij (als Haïtiaan) bent zelf buiten schot gebleven. In dat geval is het een kwestie van inleving en medemenselijkheid die maakt dat je je landgenoten gaat helpen. Het had jou immers ook kunnen overkomen en het is bovendien duidelijk dat het onheil niet in verband gebracht kan worden met de verantwoordelijkheid of schuld van je landgenoten	1